

E. Gunder-Hansen: DEN MODERNE STÆNDERSTAT. En sociologisk Studie. Martins Forlag. Kbh. 1938. 214 S.

Forf. gaar ind for Samfundets Omformning bort fra Klasseprincippet og hen imod Stænderprincippet. — Et »Historisk Tilbageblik« (S. 11—31) følger den stænderske Samfundsorganisation fra Oldtiden og gennem Midlalderen op til den saakaldte moderne Stænderbevægelse, hvis romantiske Karakter (hvad Ideologien angaar) Forf. benægter, og hvis reale Klassekampkarakter (som Mellemlklassernes Kampfront mod baade Socialisme og Senkapitalisme) han ignorerer. — Andet Kapitel (S. 32—49) forsøger at beskrive Stænderstaten som en Modsetning til noget, Forf. kalder »Klassestat«; han mener dermed den parlamentarisk-demokratiske Stat i moderne Form med Interventionspolitik paa Erhvervslivets Omraade. — Et særligt Afsnit »Problemer i Stænderstaten« (S. 42—49) angiver som Stænderstatens væsentlige Kendetegn: 1) En »naturlig Samfundsordning«, bygget paa Erhvervsstænder, der er leddelte i Overensstemmelse med Arbejdsdelingen, og som Følge deraf 2) en Udjævning af Klassespændingerne. 3) Statsmagtens Begrænsning til de »egentlig politiske« (?) Opgaver, d. v. s. dens Afholdelse fra Indgrib i Erhvervslivet. 4) Stændersk organiserede Erhvervs-sammenslutningers Avtonomi paa Økonomipolitikens Felt. — Herefter følger som Eksempler paa praktiske Forsøg i den angivne Retning en Beskrivelse af Italiens Stato corporativo (S. 50—87), Hitlerismens Samfundsordning (S. 88—131), Østrigs — i Mellemtiden afsluttede — kristelig-socialt Diktatureksperiment (S. 132—154) og af samfundspolitiske Tilløb i Schweiz, Portugal, Estland, U. S. A., Belgien, Holland, Luxembourg, Danzig, Jugoslavien og Kanada, samt hos Tjsekkoslovakiets Henleintyskere. Disse Hoveddele af Bogen kunde have faaet en vis Værdi, hvis Forf. havde fundet det Umagen værd at angive sine Kilder. Dokumentation gør ikke en Bog morsommere, men en Bog uden Dokumentation er ubrugelig for alle dem, der gerne selv vil danne sig en Mening om Genstanden. — Et afsluttende Kapitel »Vurdering og Sammenfatning« (S. 196—214) indeholder Forfatterens samfundspolitiske Trosbekendelse.

Bogens to første Kapitler kan kun betegnes som en Samling af samfundshistorisk og sociologisk Nonsens. Forf. blander hulter til hulter etnisk heterogene Kaster (Erobrere — Underkuede) og Fevdalstænder med Erhvervsstænder, ligesom han roder politiske og sociale Stænder sammen. Hans Udredning af Klassesamfundets Karakter, Klassemodsetningens Kilder og »Klassestatens« Struktur er dels uklar og selvmodsigende, dels ligefrem forkert. Beskrivelsen af et idealt Stændersamfund svarer omtrent til, hvad et tysk-læsende Publikum har lært at kende i utallige Variationer og Gentagelser, fremsat af den nu afskedigede *O. Spann*. — De derefter følgende Kapitler om enkelte Landes samfundspolitiske Eksperimenter bliver netop ovenpaa dette Idealbillede aldeles uforstaaelige. De konkrete Forhold, Forf. skildrer, har nemlig dels intet med Stændervæsenet at gøre, dels gaar de i stik modsat Retning. Kan man for Alvor betragte Mussolinis Italien og Hitlers Tyskland som Banebrydere for Stænder a v t o n o m i og som Overvindere af den »totale« Klassestat? (Forf. betegner nemlig det parlamentariske Demokrati som »total Stat«, i. e. Klassestat, medens man jo som Regel anser de af ham anførte Mønsterlande for at være totalstatslige). Tysklands Erhvervsorganisationer, som kun bestaar af Arbejdsgivere,

E. Gunder-Hansen: DEN MODERNE STÆNDERSTAT. En sociologisk Studie. Martins Forlag. Kbh. 1938. 214 S.

Forf. gaar ind for Samfundets Omformning bort fra Klasseprincippet og hen imod Stænderprincippet. — Et »Historisk Tilbageblik« (S. 11—31) følger den stænderske Samfundsorganisation fra Oldtiden og gennem Midlalderen op til den saakaldte moderne Stænderbevægelse, hvis romantiske Karakter (hvad Ideologien angaar) Forf. benægter, og hvis reale Klassekampkarakter (som Mellemlklassernes Kampfront mod baade Socialisme og Senkapitalisme) han ignorerer. — Andet Kapitel (S. 32—49) forsøger at beskrive Stænderstaten som en Modsetning til noget, Forf. kalder »Klassestat«; han mener dermed den parlamentarisk-demokratiske Stat i moderne Form med Interventionspolitik paa Erhvervslivets Omraade. — Et særligt Afsnit »Problemer i Stænderstaten« (S. 42—49) angiver som Stænderstatens væsentlige Kendetegn: 1) En »naturlig Samfundsordning«, bygget paa Erhvervsstænder, der er leddelte i Overensstemmelse med Arbejdsdelingen, og som Følge deraf 2) en Udjævning af Klassespændingerne. 3) Statsmagtens Begrænsning til de »egentlig politiske« (?) Opgaver, d. v. s. dens Afholdelse fra Indgrib i Erhvervslivet. 4) Stændersk organiserede Erhvervs-sammenslutningers Avtonomi paa Økonomipolitikens Felt. — Herefter følger som Eksempler paa praktiske Forsøg i den angivne Retning en Beskrivelse af Italiens Stato corporativo (S. 50—87), Hitlerismens Samfundsordning (S. 88—131), Østrigs — i Mellemtiden afsluttede — kristelig-socialt Diktatureksperiment (S. 132—154) og af samfundspolitiske Tilløb i Schweiz, Portugal, Estland, U. S. A., Belgien, Holland, Luxembourg, Danzig, Jugoslavien og Kanada, samt hos Tjsekkoslovakiets Henleintyskere. Disse Hoveddele af Bogen kunde have faaet en vis Værdi, hvis Forf. havde fundet det Umagen værd at angive sine Kilder. Dokumentation gør ikke en Bog morsommere, men en Bog uden Dokumentation er ubrugelig for alle dem, der gerne selv vil danne sig en Mening om Genstanden. — Et afsluttende Kapitel »Vurdering og Sammenfatning« (S. 196—214) indeholder Forfatterens samfundspolitiske Trosbekendelse.

Bogens to første Kapitler kan kun betegnes som en Samling af samfundshistorisk og sociologisk Nonsens. Forf. blander hulter til hulter etnisk heterogene Kaster (Erobrere — Underkuede) og Fevdalstænder med Erhvervsstænder, ligesom han roder politiske og sociale Stænder sammen. Hans Udredning af Klassesamfundets Karakter, Klassemodsetningens Kilder og »Klassestatens« Struktur er dels uklar og selvmodsigende, dels ligefrem forkert. Beskrivelsen af et idealt Stændersamfund svarer omtrent til, hvad et tysk-læsende Publikum har lært at kende i utallige Variationer og Gentagelser, fremsat af den nu afskedigede *O. Spann*. — De derefter følgende Kapitler om enkelte Landes samfundspolitiske Eksperimenter bliver netop ovenpaa dette Idealbillede aldeles uforstaaelige. De konkrete Forhold, Forf. skildrer, har nemlig dels intet med Stændervæsenet at gøre, dels gaar de i stik modsat Retning. Kan man for Alvor betragte Mussolinis Italien og Hitlers Tyskland som Banebrydere for Stænder a v t o n o m i og som Overvindere af den »totale« Klassestat? (Forf. betegner nemlig det parlamentariske Demokrati som »total Stat«, i. e. Klassestat, medens man jo som Regel anser de af ham anførte Mønsterlande for at være totalstatslige). Tysklands Erhvervsorganisationer, som kun bestaar af Arbejdsgivere,

skal være (omend ufuldkomne) organisatoriske Tilløb til en Udjævning af Klasespændingerne. Schweiz' langsomme Overgang til Anerkendelse af almentforbindende Kollektivaftaler mellem Arbejdsgivere og Arbejdere skal indeholde en stændersk Tendens — ikke være en Udvikling i Retning af samme senkapitalistiske Tarifoverenskomstvæsen, som vi har det i alle moderne »Klassestater«.

Bedømmelsen maa skelne mellem Bogens Tendens og dens videnskabelige Indhold. Tendensen er i Korthed den, at Klassekampen bør udslættes; ikke ved Bortrydning af Klasse modsætningernes reale Aarsager i Samfunds- og Erhvervslivets Opbygning, men først og fremmest med ideologiske Midler. Interessestriden bør simpelthen forbydes (»Interesse« anvendes i det hele taget kun som et uartig Ord); navnlig den ene Part, Arbejderne, bør forhindres i gennem Fagforeninger at varetage deres Interesser. Arbejdsgiversiden ser Forf. med meget venligere Øjne paa; han skildrer i hvert Fald uden Tegn paa Utilfredshed den nye tyske økonomiske Ordning, hvor statskontrollerede og privilegerede Arbejdsgiverforeninger betegnes som »Stænder« og repræsenterer hele Standen i erhvervsmæssig Henseende. Han konstaterer derimod et beklageligt »Klassepræg« overalt, hvor ogsaa Arbejderne har Lov til at snakke med, og hvor Stridsspørgsmaal mellem dem og Arbejdsgiverne ikke ordnes avtoritativt af Staten eller af Arbejdsgiverne alene, men er Genstand for paritetisk Forhandling.

En saadan Tendens kan der ikke diskuteres om paa videnskabelig Basis; Anmelderen kan kun fremhæve den og overlade til Bogens Læsere, om de vil give slige Bestræbelser Medhold. Men man maa undre sig over, at en saadan Bog kunde udkomme i Nyt Socialt Bibliotek, hvis øvrige Produkter vidner om et helt andet socialt Sindelag, og hvis Publikum næppe kan ventes at blive begejstret for samfundspolitisk Propaganda af denne Art.

I videnskabelig Henseende karakteriserer Bogen sig selv ved sit Tonefald, ved Anvendelsen af rungende Ord (»organiske Fællesskaber«, »naturlig Samfundsorden«, »Folkefællesskab«, Bondestanden som det »biologiske Grundlag for al Fornyelse« m. m.), hvis Indhold er mere følelsesbetonet end gennemtænkt, og ved en Tilbøjelighed til at fortolke og fortie Realiteter, at forvrænge og forkvakle Begreber — altsammen i den Hensigt at støtte metaempiriske Paastande og befordre et politisk Ønskemaal. Vi finder her den samme Fraseologi, den samme rent propagandistiske Habitus, som vi kender fra Diktaturlandenes Bogproduktion. Kravet om, at fagligt Forfatterskab skal stræbe efter Objektivitet og Overensstemmelse med Fakta, betegnes ganske vist som forældet der, men det har dog endnu sin Gyldighed i dansk Aandsliv. Anmelderen har ud fra dette Synspunkt og for ikke at maatte bebrejde sig selv noget, udarbejdet en Liste over de groveste Modsigelser, de mest haarrejsende Forvrængninger og de Fejl, der er begaaet i Modstrid mod den mest beskedne sociologiske Skoleviden; Listen omfatter elleve Foliosider, saa der ikke kan være Tale om en Gen-givelse paa dette Sted. Det er der maaske heller ikke Behov for; man foruretter ikke Forfatteren, naar man udtrykker en videnskabelig Kritik af hans Præstation i den ene Sætning: Bogen er u n d e r a l Kritik.

Theodor Geiger.